

DÂN CHỦ HÓA - YẾU TỐ CĂN BẢN TRONG XÂY DỰNG VĂN HÓA NHÀ TRƯỜNG

VŨ THỊ QUỲNH

Trường Cao đẳng Múa Việt Nam
Email: thanhquynh9036@gmail.com

Tóm tắt: *Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo là công việc hệ trọng của quốc gia. Đổi mới không chỉ liên quan đến bản thân nền giáo dục mà còn liên quan đến tương lai và khả năng phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa của dân tộc Việt Nam. Nghị quyết Hội nghị Trung ương 8 khóa XI của Đảng về Đổi mới giáo dục đã bước đầu tạo ra niềm hi vọng mới cho toàn xã hội. Để đưa Nghị quyết vào cuộc sống, trước hết cần thấm nhuần sâu sắc nội dung và tinh thần dân chủ của Nghị quyết. Có thể xem đây là một trong những điểm quan trọng thể hiện rõ sự đổi mới tư duy của Đảng ta về giáo dục và đào tạo. Theo đó, dân chủ là một trong những mục tiêu, phương thức, động lực cơ bản của việc đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục Việt Nam. Trong nhà trường, dân chủ hóa trở thành một động lực không thể thiếu trong xây dựng văn hóa nhà trường.*

Từ khóa: Dân chủ; văn hóa nhà trường; giáo dục.

(Nhận bài ngày 29/7/2016; Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa ngày 04/8/2016; Duyệt đăng ngày 25/8/2016).

1. Đặt vấn đề

Thực hiện dân chủ trong mọi mặt đời sống xã hội là một yêu cầu không thể thiếu của xã hội văn minh, hiện đại. Đảng và Nhà nước ta trong những năm gần đây đã hết sức chú trọng đến công tác dân chủ để xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa. Nhiều văn bản chỉ đạo thực hiện quy chế dân chủ đã ra đời và đi vào thực tiễn cuộc sống đã thổi vào đời sống xã hội một nguồn sinh khí dồi dào góp phần đưa đất nước phát triển mạnh mẽ trên mọi phương diện.

Xây dựng văn hóa nhà trường hướng tới xây dựng hệ giá trị và các mối quan hệ trong nhà trường bình đẳng, hợp tác và sẻ chia. Chính vì thế, trong trường học việc thực hiện dân chủ hoá lại là điều hết sức cần thiết, bởi ở đó đối tượng quản lý là những con người có tri thức, có văn hoá tương đối đồng đều. Chính ở môi trường đó, có được một bầu không khí dân chủ thực sự sẽ là động lực lớn cho sự phát triển bền vững.

2. Dân chủ hoá và vai trò của dân chủ hóa trong nhà trường

Dân chủ trong trường học cũng có nghĩa là mọi nội dung đề ra trong chương trình hành động, mọi quy định trong nội quy trong nhà trường, mọi hoạt động, mọi chủ trương...phải được tập thể sư phạm hoặc đại biểu tập thể sư phạm nhà trường bàn bạc một cách cụ thể, thống nhất thông qua để từ đó mọi người có trách nhiệm thực hiện và chấp hành nghiêm túc.

Trong đổi mới giáo dục, ngành Giáo dục coi trọng đổi mới dân chủ hóa trong phát triển giáo dục. Thực hiện dân chủ hóa toàn bộ hoạt động giáo dục và quản lý giáo dục là bước đi quan trọng để đưa đến những thành tựu mới, để tạo ra sức sống mới cho phát triển giáo dục với nhiều sáng kiến, nỗ lực, tâm huyết của các thầy cô giáo, của các nhà nghiên cứu, các nhà quản lý và tất cả những ai tham gia hoạt động giáo dục vì lợi ích và hạnh phúc của chính mình do giáo dục mang lại và sự giàu có của đất nước.

Có thể nói, thực hiện dân chủ hóa vừa là mục tiêu,

vừa là động lực căn bản của công cuộc đổi mới giáo dục. Dân chủ hóa mọi hoạt động giáo dục sẽ làm cho mọi tiềm năng sáng tạo của đội ngũ giáo viên, cán bộ quản lý giáo dục và học sinh, sinh viên được phát huy, tính tích cực, chủ động tham gia và quá trình dạy và học được tăng lên tạo cho sự nghiệp đổi mới giáo dục ngày càng nâng cao chất lượng và có hiệu quả cao.

Dân chủ trong giáo dục được thực hiện trực tiếp và chủ yếu trước hết thông qua sự lãnh đạo và quản lý bằng các đạo luật và các văn bản pháp quy, bằng xây dựng quản lý nhà nước về giáo dục theo hướng pháp quyền vì nhân dân, của nhân dân, do nhân dân và thực sự vì lợi ích của nhân dân; ngành Giáo dục tạo điều kiện để thầy và trò và những người đang hoạt động giáo dục tham gia vào quản lý nhà nước về giáo dục thông qua kiểm tra, giám sát các cơ quan quản lý nhà nước và các cán bộ quản lý về giáo dục.

Để có một nền giáo dục hiện đại, dân chủ, tiên tiến, làm tốt sứ mệnh phục vụ công cuộc xây dựng, phát triển nền dân chủ xã hội chủ nghĩa của đất nước thì con đường và phương thức cơ bản là phát huy dân chủ, thực hành dân chủ trong từng bước, từng khâu và trong toàn bộ quá trình đổi mới giáo dục và đào tạo. Với ý nghĩa đó, dân chủ chính là phương thức, động lực to lớn để đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục Việt Nam.

3. Văn hóa nhà trường

Văn hoá nhà trường là hệ thống niềm tin, giá trị, chuẩn mực, thói quen và truyền thống hình thành trong quá trình phát triển của nhà trường, được các thành viên trong nhà trường thừa nhận, làm theo và được thể hiện trong các hình thái vật chất và tinh thần, từ đó tạo nên bản sắc riêng cho mỗi tổ chức sư phạm.

Văn hoá nhà trường có đầy đủ đặc tính của văn hoá tổ chức song nó có những đặc trưng riêng. Văn hoá nhà trường liên quan đến toàn bộ đời sống vật chất, tinh thần của một nhà trường. Nó biểu hiện trước hết trong tầm nhìn, sứ mạng, triết lý, mục tiêu, các giá trị, phong cách lãnh đạo, quản lý... bầu không khí tâm lý thể hiện

thành hệ thống các chuẩn mực, các giá trị, niềm tin, quy tắc ứng xử... được xem là tốt đẹp và được mỗi người trong nhà trường chấp nhận.

4. Mối quan hệ giữa dân chủ hóa với xây dựng văn hóa nhà trường

4.1. Dân chủ hóa tạo động lực cho hoạt động xây dựng văn hóa nhà trường

Dân chủ hóa là quá trình đổi mới giáo dục, đào tạo trong nhà trường bao hàm việc bổ sung, hoàn thiện và thực hiện hiệu quả hơn quy chế dân chủ trong nhà trường, trong các cơ sở giáo dục và đào tạo. Thực hiện quy chế dân chủ cơ sở trong giáo dục thực chất là dân chủ hóa quá trình giáo dục và dân chủ hóa quản lý nhà trường để phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước. Khi đó, người học thực sự được coi là đối tượng chính của các hoạt động giáo dục và đào tạo; thiết lập mối quan hệ bình đẳng, hợp tác dân chủ giữa thầy và trò, giữa giáo viên và nhà quản lý; xác định rõ quyền và trách nhiệm của từng lực lượng trong và ngoài nhà trường tham gia vào quá trình giáo dục và đào tạo một cách phù hợp. Mọi cá nhân, tổ chức trong nhà trường theo vị trí, chức năng của mình, chủ động, tích cực phát huy tốt năng lực sáng tạo để hoàn thành nhiệm vụ một cách tốt nhất. Khi các thành viên trong nhà trường được huy động vào quá trình giáo dục và đào tạo trong nhà trường, các quyết sách trong nhà trường sẽ được thực hiện đồng bộ và hiệu quả. Đây chính là một giá trị hợp tác và chia sẻ trong văn hóa nhà trường. Người học được làm chủ, người dạy được chủ động, cán bộ nhân viên được thể hiện đúng vai trò và năng lực của mình. Một nhà trường có định hướng dân chủ hóa cao tức là nhà trường đó có được sự thuận lợi trong xây dựng văn hóa nhà trường.

4.2. Dân chủ hóa được thực hiện trên cơ sở một văn hóa nhà trường ổn định và bền vững

Văn hóa nhà trường tồn tại trong tất cả các hoạt động của nhà trường. Nó đồng thời là thước đo để đánh giá chất lượng giáo dục và đào tạo của nhà trường. Văn hóa nhà trường có hệ thống các giá trị, các mối quan hệ, các hành vi ứng xử, hệ thống cơ sở vật chất, hạ tầng và thiết bị. Tóm lại, văn hóa nhà trường là một phạm trù rộng, bao trùm. Trong khi đó, dân chủ hóa là biểu đạt cơ chế quản lý và mối quan hệ trong nhà trường theo hướng công khai, tôn trọng. Đó là sự đồng nhất của tập thể khi đưa ra một quyết sách hay quyết nghị cho nhà trường. Chính vì thế, có thể nói văn hóa nhà trường bao trùm cả giá trị về dân chủ trong nhà trường. Khi văn hóa nhà trường phát triển ổn định, các hoạt động đào tạo và giáo dục trong nhà trường sẽ được thực hiện hiệu quả. Dân chủ hóa trong nhà trường phải được quán triệt và trở thành mục tiêu trong cơ chế quản lý của nhà trường. Khi đó dân chủ hóa sẽ được thực hiện có hiệu quả.

Văn hóa là cái tồn tại bất biến, có thể thay đổi nhưng không diễn ra trong thời gian ngắn. Nó là cơ sở để khẳng định sự phát triển ổn định của một nhà trường. Các định hướng hay xu hướng phát triển của giáo dục đào tạo trong nhà trường đều ảnh hưởng đến văn hóa nhà trường. Ngược lại, văn hóa nhà trường có ảnh hưởng đến các quá trình phát triển của giáo dục và đào tạo trong nhà trường. Dân chủ hóa là một xu thế phát triển của giáo dục, nó được áp dụng nhằm đổi mới toàn diện hoạt động giáo dục trong nhà trường, chính vì thế dân chủ hóa trong giáo dục và đào tạo sẽ được ảnh hưởng

bởi văn hóa nhà trường. Văn hóa tạo nên nền tảng và điều kiện thuận lợi cho các việc thực hiện cơ chế dân chủ trong nhà trường. Đồng thời, khi dân chủ được tiến hành trong hoạt động giáo dục và đào tạo của nhà trường thì sẽ xây dựng được một giá trị văn hóa nhà trường tích cực.

4.3. Dân chủ hóa là mục tiêu của xây dựng và phát triển văn hóa nhà trường

Văn hóa nhà trường bao gồm các giá trị về vật chất và tinh thần tồn tại hữu hình hoặc vô hình trong nhà trường. Mục tiêu xây dựng văn hóa nhà trường là hướng đến tạo nên một môi trường giáo dục ổn định và hiệu quả cho nhà trường. Đồng thời, cũng khẳng định được truyền thống và thương hiệu đào tạo của nhà trường. Tuy nhiên, để xây dựng được một văn hóa nhà trường tích cực, phục vụ tốt cho hoạt động đào tạo trong nhà trường là một quá trình cần rất nhiều điều kiện về nguồn lực. Trong đó, sự định hướng về tầm nhìn của người quản lý nhà trường rất quan trọng. Với việc hướng đến một quá trình giáo dục đảm bảo tính định hướng 4 hóa: chuẩn hóa, hiện đại hóa, xã hội hóa và dân chủ hóa giáo dục trong nhà trường rất cần đến một văn hóa nhà trường đặc trưng và ổn định. Dân chủ hóa chỉ được thực hiện trong nhà trường khi các giá trị văn hóa trong nhà trường được sẻ chia, cam kết thực hiện. Cái đích của xây dựng văn hóa nhà trường là tất cả các thành viên trong nhà trường cùng tham gia tích cực vào quá trình hình thành và phát triển những giá trị văn hóa của nhà trường đó. Mỗi thành viên vừa được thể hiện vai trò của cá nhân vừa gắn kết vai trò đó vào trong một tập thể để tạo nên sự thống nhất trong xây dựng văn hóa nhà trường.

4.4. Dân chủ hóa là một giá trị văn hóa tích cực của văn hóa nhà trường

Một trong những giá trị của văn hóa nhà trường đó chính là dân chủ hóa. Văn hóa nhà trường luôn tồn tại những mối quan hệ, trong các mối quan hệ đó cần bình đẳng, cởi mở và hợp tác. Nếu nhà trường có dân chủ thì mới thực hiện được các giá trị đó. Dân chủ là sự cam kết về trách nhiệm, sự bình đẳng của mọi lực lượng giáo dục khi tham gia vào hoạt động giáo dục và đào tạo của nhà trường. Hơn thế, dân chủ hóa thể hiện chất lượng giáo dục của mỗi nhà trường đều hướng đến phục vụ lợi ích của người học và cộng đồng. Các thành viên trong xã hội nếu có mong muốn tham gia đóng góp vào quá trình giáo dục và đào tạo trong nhà trường đều được chấp nhận. Đó là một nhà trường tồn tại giá trị dân chủ. Dân chủ chính là cùng thực hiện và cùng chia sẻ kết quả của quá trình đó. Vậy một nhà trường có văn hóa tích cực chính là phải có giá trị dân chủ.

5. Một số biện pháp xây dựng văn hóa nhà trường theo định hướng dân chủ hóa

Thứ nhất: Các lực lượng giáo dục trong nhà trường phải nhận thức đúng về tầm quan trọng của dân chủ hóa trong giáo dục. Trong đổi mới giáo dục, ngành Giáo dục coi trọng đổi mới dân chủ hóa trong phát triển giáo dục. Thực hiện dân chủ hóa toàn bộ hoạt động giáo dục và quản lý giáo dục là bước đi quan trọng để đưa đến những thành tựu mới, để tạo ra sức sống mới cho phát triển giáo dục với nhiều sáng kiến, nỗ lực, tâm huyết của các thầy cô giáo, của các nhà nghiên cứu, các nhà quản lý và tất cả những ai tham gia hoạt động giáo dục vì lợi ích và hạnh phúc của chính mình do giáo dục mang lại và sự giàu có của đất nước. Có thể nói, thực hiện dân chủ

hóa vừa là mục tiêu, vừa là động lực căn bản của công cuộc đổi mới giáo dục. Dân chủ hóa mọi hoạt động giáo dục sẽ làm cho mọi tiềm năng sáng tạo của đội ngũ giáo viên, cán bộ quản lý giáo dục và học sinh, sinh viên được phát huy, tính tích cực, chủ động tham gia và quá trình dạy và học được tăng lên cho sự nghiệp đổi mới giáo dục ngày càng nâng cao chất lượng và có hiệu quả cao. Chính vì thế, dân chủ hóa sẽ là điều kiện để thực hiện được quá trình xây dựng và phát triển văn hóa nhà trường ổn định và bền vững.

Thứ hai: Thực hiện đổi mới căn bản công tác quản lý giáo dục, bảo đảm dân chủ, thống nhất, tăng cường tự chủ và trách nhiệm xã hội của các cơ sở giáo dục, coi trọng chất lượng; dân chủ hóa công tác quản lý, quản lý tốt là tiền đề cơ bản để dạy tốt và học tốt. Theo đó, cần nhấn mạnh việc phân định rõ chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn, trách nhiệm của cơ quan quản lý nhà nước về giáo dục - đào tạo và trách nhiệm quản lý theo ngành, lãnh thổ của các bộ, ngành, địa phương; đẩy mạnh phân cấp, nâng cao trách nhiệm, tạo động lực và tính chủ động, sáng tạo của các cơ sở giáo dục và đào tạo; giao quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm cho các cơ sở giáo dục và đào tạo; có cơ chế, quy định pháp lý mạnh mẽ để phát huy vai trò hội đồng trường. Đồng thời, trong chính mỗi nhà trường cần phân cấp trách nhiệm và quyền lợi trong hoạt động giáo dục của các lực lượng giáo dục. Đổi mới cơ chế tiếp nhận và xử lý thông tin; phát huy vai trò của công nghệ thông tin và các thành tựu khoa học - công nghệ hiện đại trong quản lý giáo dục và đào tạo. Đồng thời với việc cấp trên đánh giá cấp dưới, thực hiện cơ chế người học tham gia đánh giá hoạt động giáo dục và đào tạo; nhà giáo tham gia đánh giá cán bộ quản lý; cán bộ quản lý cấp dưới tham gia đánh giá cán bộ quản lý cấp trên, cơ sở giáo dục và đào tạo tham gia đánh giá cơ quan quản lý nhà nước...

Thứ ba: Phải thực sự coi người học là đối tượng chính của các hoạt động giáo dục và đào tạo; thiết lập mối quan hệ bình đẳng, hợp tác dân chủ giữa thầy và trò, giữa giáo viên và nhà quản lý; Người học là trung tâm của hoạt động giáo dục và đào tạo trong nhà trường, quyền lợi của người học phải luôn được đảm bảo. Tuy nhiên không thể bỏ qua được trách nhiệm của người học, cần phải thực hiện nghiêm túc chất lượng học tập. Người học có quyền được hưởng mọi điều kiện học tập tốt nhất tuy nhiên lại phải thể hiện sự đóng góp của mình đối với

chất lượng đào tạo của nhà trường.

Thứ tư: Xác định rõ quyền và trách nhiệm của từng lực lượng trong và ngoài nhà trường tham gia vào quá trình giáo dục và đào tạo một cách phù hợp. Mọi quyết sách, chủ trương, kế hoạch của nhà trường phải hợp lòng dân, đúng luật pháp; mọi cá nhân, tổ chức theo vị trí, chức năng của mình, chủ động, tích cực phát huy tốt năng lực sáng tạo để hoàn thành nhiệm vụ một cách tốt nhất. Đó là con đường, cách thức đi đến xây dựng một nền giáo dục Việt Nam mang đậm bản chất nhân dân theo định hướng xã hội chủ nghĩa, chuẩn hóa, hiện đại hóa, dân chủ hóa, xã hội hóa và hội nhập quốc tế. Theo đó, trước hết, trong các nhà trường, trong các cơ sở giáo dục và đào tạo thầy phải làm chủ, trò phải làm chủ, dạy học, quản lý giáo dục và đào tạo phải dân chủ.

6. Kết luận

Nền giáo dục mới nhất thiết phải thực hiện tốt dân chủ hóa; một nhà trường phát triển vững mạnh nhất thiết phải có dân chủ và thực hiện tốt dân chủ trong hoạt động giáo dục. Nhà trường có văn hóa ổn định nhất thiết phải tôn tại giá trị về dân chủ. Dân chủ đó nhất thiết phải gắn liền kỉ cương, vì thế song song với việc phát huy dân chủ cần nghiêm khắc đối với những trường hợp vi phạm hoặc mất dân chủ trong hoạt động giáo dục bằng những chế tài nhất định. Bởi lẽ đó, dân chủ hóa vừa là động lực vừa là điều kiện để thực hiện xây dựng văn hóa nhà trường. Những lí luận về tư tưởng dân chủ hóa giáo dục sẽ là định hướng nền tảng để các nhà trường tiến đến xây dựng một nhà trường có văn hóa tích cực.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2012), *Dự thảo Chiến lược Phát triển giáo dục 2011 - 2020*, Hà Nội.
- [2]. Hồ Sĩ Quý, (2011), *Vai trò của văn hóa nhà trường trong nền văn minh*, nguồn: tailieu.vn.
- [3]. Phạm Quang Hoàn, (2007), *Văn hóa tổ chức - Hình thái cốt lõi của văn hóa nhà trường*, Kí yếu Hội thảo Văn hóa học đường, Viện Nghiên cứu Sư phạm, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [4]. *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 4-11-2013 Hội nghị Trung ương 8 khóa XI về Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo*.
- [5]. *Văn kiện Đại hội Đảng thời kì đổi mới*, (2005), NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr.327.

DEMOCRACY-A BASIC ELEMENT IN DEVELOPING SCHOOL CULTURE

Vu Thi Quynh

Vietnam Dance College

Email: thanhquynh9036@gmail.com

Abstract: *The radical and comprehensive renewal of education and training system was an important national task, related to not only education itself but also the future and possibility to develop the country towards socialist orientation of Vietnamese people. Resolution of the eight Central Party period XI in terms of education reform was initially creating new hope for the whole society. To put resolutions into life, first of all, it needs to penetrate content and democratic spirit of the Resolution. This is one of the important points to clearly demonstrate the innovative thinking of our party in terms of education and training. Then, democracy is one of various objectives, methods and basic motivation to renew basically and comprehensively Vietnam education. Democracy became an indispensable driving force in building school culture.*

Keywords: *Democracy; school culture; education.*